

LEYLA ŞİMŞEK-RATHKE • Dünden Kalanlar

LEYLA ŞİMŞEK-RATHKE 1983-1987 arasında GATA TSK Sağlık Meslek Lisesi'nde okudu. Uzun bir aradan sonra 1992'de üniversite eğitimine başladı ve sırasıyla İngiliz Dili, Kültürel Çalışmalar ve Sosyoloji (doktora) eğitimi aldı. Hemşirelik, çevirmenlik, İngilizce öğretmenliği, yeminli tercümanlık yaptı. Halen Marmara Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde çalışmakta, kültürel çalışmalar, medya araştırmaları, beden sosyolojisi ve akademik araştırma-yazma becerileri konularında dersler vermektedir.

İletişim Yayınları 1609 • Araştırma-İnceleme Dizisi 264

ISBN-13: 978-975-05-0905-6

© 2011 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2011, İstanbul

EDITÖR Aksu Bora

DIZI KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI 1987'deki mezuniyet töreni, GATA

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Kerem Ünüvar

DIZIN Cem Tüzün

BASKI ve *CILT* Sena Ofset

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları

Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

LEYLA ŞİMŞEK-RATHKE

Düнден Kalanlar

Türkiye'de Hemşirelik ve
GATA TSK Sağlık Meslek Lisesi
Örneęi

i l e t i ő i m

Nuran'a

Hatice Coşkun ve Sevilay Ekinci'nin anısına

İçindekiler

Önsöz	9
Teşekkür	13
Giriş	15
Hemşirelikte Sınıf ve Cinsiyet Paradoksu	37
Mahrem ile kamusalın keşiştiği yer.....	50
Güçlü imge, zayıf statü.....	60
Aileden Okula, Okuldan İşe Zincirleme Tahakküm: Çocukluk, Öğrencilik ve İş Hayatı	75
Okul seçme ve seçilme.....	80
Okumak isterken hemşire oluvermek.....	87
Yatılı olmak: Tecrit, yasak, disiplin, ceza ve izinler.....	90
Öğrencilikte uygulama günleri.....	124
Stajyerlik.....	133
Kadın emeğinde esneklik, belirsizlik, sınırsızlık, araçsallık ve muğlak kör tekrar.....	141

Mesleki Avantaj ve Dezavantajlar	151
Sağlıkçının sağlığı	169
İç hiyerarşi: Dönem, kuşak ve statü çatışmaları	176
Hemşirelerin Tüketim Örüntüleri	195
Sonsöz	203
KAYNAKÇA	213

Önsöz

Hemşirelik, “dört duvar arasında sıkıştırılmış durumda, labirent gibi”... “bir kapısından giriyorsun, yıllarca içinde dolaşıyorsun, sonunda yolu bulup çıktığında, bakıyorsun ki bir arpa boyu bile ilerlememişsin”... Deneyimli bir hemşire, mesleğiyle ilgili duygusunu böyle ifade ediyor.

Kadın emeğinin birincil vasfı “görünmezlik” olduğu için, bu az gidip uz gidip bir arpa boyu ilerlememe hikâyeleri, kadınlar için tanındıktır. Görünmezliğin yalnızca ev içinde yapılan işlerle ilgili bir özellik olduğu düşünülür: Yemek yapmak, ortalık temizlemek, yırtık sökükle onarmak, ütü yapmak... Bütün bunlar, aile bireylerinin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gereken “geri hizmetler”dir ve her ev kadınının bildiği gibi, yapıldıklarında değil, yapılmadıklarında fark edilirler. Kadınlar bu işleri yaparlar, çünkü kadındırlar! Sanki yemek yapmayı, sökükle dikmeyi, halı silmeyi öğrenmeleri gerekmemiştir; bütün bunları zaten, kadın olarak doğmuş oldukları için, yapabilirler...

Hemşirelik, kadın emeğinin görünmezliğinin evle sınırlı olmadığını bize en berrak gösteren örnektir herhalde. Ücret-

li bir emek türü olmasına karşın, görünmez. Hem fark edilmek ve takdir edilmek anlamında, hem karşılığının ödenmesi anlamında, görünmez. Çünkü onlarınkisi, “bakım emeği”dir! Yani kadınların “zaten”, “oldum olası” yapageldikleri işler. Hastalara bakan kişi doktorsa, meslek, bilgi, beceri, yıllarca dirsek çürütmüş olmak... akla gelir ve o zaman bakım işi bakım işi olmaktan çıkar ve “tıbbi”leşir. Ama hemşire söz konusu olduğunda, evde annenin, kız kardeşin yapıp durduğu işten pek de farklı bir şey değilmiş gibi düşünülür. Hemşire istediği kadar eğitim almış, yıllarca tecrübe biriktirmiş ve kimi zaman doktorun hatasını fark edecek kadar konuya hakim olsun, o, “kızkardeş”tir.

Leyla Şimşek-Rathke, kendisi de hemşirelik deneyimi olan bir yazar. Deneyimlerini ve konuya hem “içerden” hem de “dışardan” bakabilme olanağını kullanarak, bu mesleğin çilesini çekmiş kadınlarla konuşarak, bize çarpıcı bir resim çiziyor. Bu resimde sadece hemşireliğin nasıl zor, nasıl nankör bir meslek olduğunu görmüyoruz. Böyle olmasının nedenlerine ilişkin ipuçlarını da yazarla birlikte takip edebiliyoruz: Sınıfın ve cinsiyetin bir mesleğin statüsünü ve koşullarını nasıl belirlediğini anlıyoruz. Aynı zamanda, hemşirelik eğitimi ve mesleki düzenlemeler üzerinden nasıl bir “kadınlık” yaratılmaya çalışıldığına da tanıklık ediyoruz.

Henüz ergenlik çağındaki küçük kızların bir meslek edinmek ve “ayaklarının üzerinde durabilmek” için verildikleri yatılı okul, onların ileride itaatkâr ve çalışkan kızkardeşler olarak hizmet etmelerini sağlamak üzere her türlü disiplin yönteminin uygulandığı bir yer. Arkasından uygulamalı öğrenmeler ve nihayetinde mesleğe giriş, baştan çizilen bu yolda herhangi bir değişimi içermiyor. Leyla Şimşek-Rathke’nin duymamıza aracılık ettiği her ses, bize bu hikâyenin nasıl örseleyici olduğunu anlatıyor. Meslekle ve hayatla ilgili hayallerinin, beklenti ve umutlarının hoyratça kırıldığını;

akıllı, çalışkan, hevesli genç kızlardan nasıl yorgun ve kırgın kadınlar yaratıldığını dinliyoruz.

Bu çalışma, yalnızca bir mesleğin hakkının hukukunun nasıl çiğnendiğini anlatmıyor bize; hayatın ve ölümün, hastalığın ve sağaltımın bilgisine sahip bilge kadınların ne kadar gerilerde bir yerlerde kaldığını da hatırlatıyor. Hasta bakımının bir duygu emeği içermeyebileceğinin ciddiyetle tartışılabildiği, ölüme giden kanserli hastaların artık “tıbbın” görüş alanından çıktığının söylendiği bir zamanda, bakımın “teknik” bir işe dönüşmesini normal karşılamamız beklenirken, bu kızkardeşlerin böylesine suskun oluşlarının nedenlerini biraz daha derin düşünmemiz gerekiyor anlaşılın.

AKSU BORA